

فصلنامه‌ی اقتصاد مقداری

صفحه‌ی اصلی وب سایت مجله:

www.jqe.scu.ac.ir

شاپا الکترونیکی: ۴۲۷۱-۲۷۱۷

شاپا چاپی: ۵۸۵۰-۲۰۰۸

بررسی تاثیر حقوق مالکیت بر افزونه خواهی در کشورهای منتخب OECD و OPEC

افروزسادات فروغی پور*، علی حسین صمدی**، روح اله شهنازی***

*کارشناس ارشد اقتصاد، گروه اقتصاد، دانشکده‌ی اقتصاد، مدیریت و علوم اجتماعی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران.

**استاد تمام اقتصاد، گروه اقتصاد، دانشکده‌ی اقتصاد، مدیریت و علوم اجتماعی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران.
(نویسنده‌ی مسئول)

***دانشیار اقتصاد، گروه اقتصاد، دانشکده‌ی اقتصاد، مدیریت و علوم اجتماعی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران.

اطلاعات مقاله	طبقه‌بندی JEL: C33, D02, P48, O43
تاریخ دریافت: ۲۶ اسفند ۱۳۹۸	واژگان کلیدی:
تاریخ بازنگری: ۲ اسفند ۱۳۹۹	افزونه خواهی، حقوق مالکیت، کشورهای صادرکننده نفت،
تاریخ پذیرش: ۷ اسفند ۱۳۹۹	کشورهای عضو سازمان همکاری و توسعه اقتصاد
ارتباط با نویسنده (گان) مسئول:	آدرس پستی:
ایمیل:	شیراز، میدان ارم، پردیس ارم، دانشکده اقتصاد، مدیریت و علوم
asamadi@rose.shirazu.ac.ir	اجتماعی، بخش اقتصاد
0000-0002-8491-6192 	

قدردانی: از داوران گرامی که با نظرات و پیشنهادهای ارزشمند خود باعث بهبود این مقاله شده‌اند قدردانی می‌گردد.

تضاد منافع: نویسندگان مقاله اعلام می‌کنند که در انتشار مقاله ارائه شده تضاد منافی وجود ندارد.
منابع مالی: نویسنده‌ها هیچگونه حمایت مالی برای تحقیق، تألیف و انتشار این مقاله دریافت نکرده‌اند.

چکیده

افزونه خواهی یک فعالیت غیرمولد و یکی از موارد شکست دولت به شمار می‌آید. در صورت شکل گیری این مسئله منابع به جای اینکه در اختیار فعالیت مولد قرار گیرند صرف مبارزات توزیعی و دستیابی به موقعیت انحصاری می‌شوند. علاوه بر این اثرات مخرب فراوان دیگری بر روی کشورها دارد از جمله آنها می‌توان به کاهش خلاقیت و نوآوری، فراگیر شدن قوانین و مقررات موردی، رایج شدن رشوه‌دهی و رشوه‌ستانی اشاره کرد. در کل این فعالیت غیرمولد منجر به تحریف ساختار انگیزه اقتصادی، اجتماعی و زیان رفاهی می‌شود. از این رو شناسایی عوامل اثرگذار بر افزونه خواهی حائز اهمیت است، چرا که با بررسی و کنترل این عوامل می‌توان به کاهش زمینه شکل گیری افزونه خواهی کمک کرد و اقتصاد را به رشد و توسعه پایدار سوق داد. در مقاله حاضر سعی می‌گردد پس از بررسی تعاریف افزونه خواهی، عوامل اثرگذار بر افزونه خواهی تعیین و نحوه اثرگذاری آنها به لحاظ نظری بیان شود. متغیرهای مورد مطالعه شامل حقوق مالکیت، تحصیلات، دموکراسی، تولید ناخالص داخلی سرانه، نظامی‌گری، تورم و رانت نفتی می‌باشند که در ادامه این عوامل به دو بخش نهادی و غیر نهادی تقسیم می‌شوند. از آنجا که تعریف و اجرای دقیق حقوق مالکیت اهمیت فراوانی در بروز این فعالیت دارد، تلاش می‌شود که به صورت ویژه این مهم مورد مطالعه قرار گیرد. کشورهای مورد بررسی در این مطالعه به دو گروه اعضای منتخب کشورهای صادرکننده نفت و کشورهای منتخب عضو سازمان همکاری و توسعه اقتصادی تقسیم می‌شوند که از سال ۱۹۹۶ تا ۲۰۱۷ مورد بررسی قرار می‌گیرند. همچنین آزادی اقتصادی بعنوان متغیر جانشین زمینه شکل گیری افزونه خواهی در نظر گرفته می‌شود. هرچقدر آزادی اقتصادی در جوامع بیشتر باشد انتظار می‌رود که کمتر زمینه شکل گیری افزونه خواهی ایجاد گردد. یافته‌های تجربی حاکی از آن است که در هر دو گروه مذکور، حقوق مالکیت، دموکراسی و تولید ناخالص داخلی سرانه اثر منفی و معنادار و متغیرهای نظامی‌گری و تورم، اثر مثبت و معناداری بر فعالیت‌های افزونه خواهی دارند. نتایج همچنین نشان می‌دهد که در کشورهای منتخب عضو سازمان همکاری و توسعه اقتصادی، با افزایش تحصیلات، افزونه خواهی کاهش می‌یابد. این در حالی است که افزایش تحصیلات، تأثیر معنادار و مثبتی بر افزونه خواهی در کشورهای صادرکننده نفت می‌گذارد. همچنین در کشورهای صادرکننده نفت، رانت نفتی اثر مثبت و معناداری بر افزونه خواهی دارد. این نتیجه بدین معناست که هرچقدر رانت نفتی در این کشورها افزایش یابد، انگیزه افراد در انجام کارهای مولد کمتر شده و بیشتر به سمت فعالیت‌های توزیعی روی می‌آورند.

ارجاع به مقاله:

فروغی پور، افروزسادات، صمدی، علی حسین، شهنازی و روح اله. (۱۴۰۱). بررسی تاثیر حقوق مالکیت بر افزونه خواهی در کشورهای منتخب OPEC و OECD. فصلنامه‌ی اقتصاد مقداری، ۱۹(۳)، ۲۱۷-۱۸۱.

doi:10.22055/JQE.2021.32974.2235

۱- مقدمه

دولت بصورت ضمنی و صریح ابزار قانونی برای اجرای قراردادهای خصوصی و تسهیلات معاملات اقتصادی فراهم می‌کند. اما برخی از مطالعات، دولت را بعنوان ابزاری برای انتقال منابع از یک گروه به گروه دیگر می‌دانند (Chen, Li, Su & Sun, 2011). دولت‌ها به بهانه اصلاح موارد شکست بازار و به دلیل تأمین کالاهای عمومی، برون‌دادها، اطلاعات نامتقارن و بازدهی فزاینده در اقتصاد دخالت می‌کنند (Khezri, 2005)؛ اما گاهی این ملاحظات پیامدهای اجتماعی و اقتصادی سنگینی به بار می‌آورند که از موارد شکست دولت به شمار می‌آیند. از جمله آن‌ها، می‌توان به پیدایش رفتار افزونه خواهی^۱ اشاره کرد (Kazemi, 2004).

رانت به دنبال ایجاد، حفظ یا انتقال نامستحق مجموعه‌ای از حقوق اقتصادی ایجاد می‌شود. حقوق مالکیت امکان ایجاد انتظارات عقلایی در مورد نتایج فعالیت های آتی را فراهم می‌کند و با کاهش ناامنی انگیزه برای سرمایه‌گذاری، تشکیل ثروت، تخصص، تولید و تجارت را تأمین می‌کند.

سلب مالکیت تأثیر به‌سزایی در درازمدت بر روی توسعه اقتصادی دارد. وظیفه نهاد حقوق مالکیت حفاظت از شهروندان در برابر سلب مالکیت است. یکی از دلایل ترویج ارتباطات سیاسی سلب مالکیت توسط سازمان های دولتی است. چرا که ارتباط سیاسی نه تنها بنگاه را در برابر سلب مالکیت توسط دولت محافظت می‌کند، بلکه باعث می‌شود بنگاه راحت تر به کمک‌های دولتی، فرصت‌های تأمین مالی و معافیت مالیاتی دسترسی پیدا کنند (Chen et al, 2011). در محیط‌هایی که نهادها ضعیف هستند، پیدا کردن راهبردی برای جلوگیری از افزونه‌خواهی سخت است و حتی در زمان‌هایی که فساد زیاد است جلوگیری از فساد باعث افزایش آن می‌شود (Infante & Smirnova, 2009). در کشورهای کمتر توسعه‌یافته^۲ به علت انعقاد یافتگی پایین‌تر و امکان نقض بیشتر حقوق مالکیت، افزونه خواهی بیشتر دیده می‌شود (Katz & Rosenberg, 1989).

انگیزه اقتصادی و اجتماعی در درازمدت تحت تأثیر افزونه‌خواهی قرار می‌گیرد. افزونه‌خواهی موجب تخصیص نامناسب منابع می‌شود. این امر خود باعث می‌شود که

¹ Rent Seeking

² LDCs :Less Developed Countries

هزینه‌های اجتماعی نیز افزایش یابد. گستردگی افزونه‌خواهی در جامعه باعث می‌شود از مخارج دولتی در راستای توسعه اقتصادی استفاده نشود؛ دانش فنی مناسب برای رشد و توسعه اقتصادی آن جامعه اقتباس نگردد؛ خلاقیت و نوآوری ضعیف شوند، قوانین و مقررات موردی فراگیر شوند؛ رشوه‌دهی و رشوه‌ستانی برای انجام امور رایج شود، تضمین و حفاظت از حقوق مالکیت جدی گرفته نشود، فرار سرمایه فیزیکی و انسانی تشدید شود. برخی بر این باورند که افزونه‌خواهی حتی ثبات کشورهای در حال توسعه را تهدید می‌کند و توسعه اقتصادی، فرایند مردم سالاری و اداره خوب امور را نیز تحلیل می‌برد. به علاوه به‌واسطه نابرابری‌های اجتماعی و اقتصادی که ایجاد می‌کند تضاد را در این کشورها دامن می‌زند (Renger & Wolf, 2000).

حقوق مالکیت به عنوان بخشی از حقوق اقتصادی، تعیین می‌کند که اعضای جامعه، منابع در دسترس خود را صرف چه فعالیت‌هایی کنند. حفاظت از حقوق مالکیت موجب کاهش هزینه مبادله، افزایش سرمایه‌گذاری، میزان وام‌دهی و تخصیص بهینه منابع می‌شود. بنابراین میزان رقابت‌پذیری در بازار زیاد می‌شود، آزادی اقتصادی افزایش پیدا می‌کند و از این طریق می‌تواند فساد و افزونه‌خواهی را کاهش دهد. چنانچه از حقوق مالکیت به خوبی حفاظت نشود، کشور با فساد بیشتری مواجه خواهد شد (Samadi, 2010).

تلاش این مقاله پاسخ دادن به این سوال‌ها است که عوامل اثرگذار بر افزونه‌خواهی در کشورهای صادرکننده نفت (دارای کیفیت نهادی ضعیف) و کشورهای منتخب عضو سازمان همکاری و توسعه اقتصادی (دارای کیفیت نهادی قوی) چیست؟ نحوه و میزان تأثیرگذاری این عوامل بر افزونه‌خواهی به چه صورت است؟ در بین این عوامل، حقوق مالکیت چه اهمیتی دارد؟ این دو گروه از کشورها بدین علت انتخاب شده‌اند که نشان داده شود که وضعیت کیفیت نهادی نیز مهم است. OPEC بعنوان نماینده کشورهای دارای کیفیت نهادی ضعیف و OECD بعنوان نماینده کشورهای دارای کیفیت نهادی قوی در نظر گرفته شده است.

مقاله حاضر برای پاسخ دادن به این سوال‌ها، در پنج بخش تنظیم شده است. در بخش دوم، ادبیات موضوع و پیشینه تحقیق مرتبط با عوامل تأثیرگذار بر افزونه‌خواهی بررسی شده است. در بخش سوم، تصریح الگو و روش تحقیق در کشورهای صادرکننده

نفت و کشورهای منتخب عضو سازمان همکاری و توسعه اقتصادی آورده شده است. بخش چهارم، به نتایج تجربی اختصاص یافته و در بخش آخر جمع‌بندی صورت گرفته و پیشنهادهای تحقیق ارائه شده است.

۲- ادبیات موضوع و پیشینه تحقیق

در این بخش ابتدا ادبیات موضوع بیان شده است و پس از آن مطالعات پیشین در رابطه با افزونه‌خواهی و عوامل تأثیرگذار بر آن آورده شده است.

۲-۱ ادبیات موضوع

ابتدا افزونه‌خواهی و گونه‌های آن بیان شده است و پس از آن عوامل اثرگذار بر افزونه‌خواهی در دو بخش نهادی و غیرنهادی بررسی شده است.

هر چند برای افزونه‌خواهی تعاریف متعددی وجود دارد، در اینجا فقط به یک تعریف اشاره می‌کنیم. کروگر، افزونه‌خواهی را، فعالیت‌های قانونی (مانند تبلیغ سیاسی، لابی‌گری و کمک به مبارزات انتخاباتی) و غیرقانونی (مانند رشوه، قاچاق و فساد) گروه‌های هم‌سود تعریف می‌کند (Krueger, 1974). شهروندان هر کشور پس از پذیرش قانون اساسی و برقراری دستگاه دولتی، به دنبال باز توزیع منابع به نفع خودشان هستند. از این رو، افراد با عضو شدن در گروه‌های ذینفع خاصی سعی می‌کنند توانایی‌شان را برای تحت تأثیر قرار دادن باز توزیع منابع ارتقا دهند. بر این اساس، افزونه‌خواهی فرایند صرف منابع و تلاش به‌منظور تحت تأثیر قرار دادن نتایج سیاست عمومی است. افزونه‌خواهی می‌تواند در نتیجه پذیرش سیاست‌های اقتصادی غلط باشد که هیچ‌گونه ستانده ارزشمندی از نظر جامعه ایجاد نمی‌کند و یک زیان اجتماعی است (Mbaku, 1998). محدودیت‌های دولت منجر به فعالیت‌های لابی‌گرانه و فشار برای تحصیل رانت‌های ساختگی می‌شود (Tullock, 1967).

ایجاد و تخصیص رانت اقتصادی در سطوح مختلف دولت، به‌عنوان یک ابزار سیاسی برای اجرای برنامه‌های صنعتی استفاده می‌شود. نمایندگان دولت از اختیارات خود برای پیاده‌سازی توسعه اولویت‌های ایجاد شده استفاده می‌کنند که این امر باعث تبادل رانت از طریق رشوه می‌شود (Ngo, 2008).

افزونه خواهی بر دو گونه است: افزونه خواهی خصوصی و افزونه خواهی عمومی. افزونه خواهی خصوصی زمانی شکل می‌گیرد که گروه‌های خصوصی دارای سود مشترک، با صرف منابع به دنبال نفوذ بر تنظیم‌کنندگان اقتصادی و قانون‌گذاران باشند و از این طریق بتوانند رانت به دست آورند. افزونه خواهی خصوصی همانند اشکال دزدی و دعوی قضایی است که عمدتاً به بهره‌وری صدمه می‌زند. در مقابل، افزونه خواهی عمومی به این معناست که تنظیم‌کنندگان اقتصاد، قوانین و مقررات و سیاست‌های عمومی را به گونه‌ای تنظیم و اجرا می‌کنند که بخشی از رانت‌ها به خود آن‌ها برگردد. این کار همانند مالیات ستانی و رشوه ستانی، به نوآوری صدمه می‌زند (Murphy, Shleifer & Vishny, 1993).

پاداش و انگیزه مرتبط با موضوع افزونه خواهی در بطن اقتصاد نهادگرایی قابل بحث است. اقتصاددانان انتخاب عمومی استدلال می‌کنند که بخش عمده سیاست‌های دولت، بجای اینکه در نتیجه کارایی اقتصادی باشند، در اثر افزونه خواهی شکل می‌گیرند (Gwarteny & Wagner, 1988). افزونه خواهی در زمان ایجاد و تخصیص رانت شکل می‌گیرد (Coffman, 1993). به طور بالقوه، دخالت اقتصادی توسط دولت یک واکنش سیاسی نامولد است و باعث افزونه خواهی می‌شود.

بازدهی فعالیت‌های کارآفرینانه و افزونه خواهی از طریق چارچوب نهادی تعیین می‌شود (Bulte, 2003). در کشورهایی با نهادهای بد کارآفرینان از فعالیت‌های مولد دور می‌شوند و به فعالیت‌های افزونه خواهانه نامولد روی می‌آورند که در درازمدت توسعه صنعتی را کند می‌کند (Collier & Goderis, 2009). زمانی که کیفیت نهادها ضعیف باشد، نظام قانونی عملکرد ضعیفی داشته و شفافیت کم خواهد شد و افزونه خواهی بازدهی بالاتری دارد. از این رو، معاملات مشکوک، فساد، جرم و دیگر فعالیت‌های نامشروع رخ می‌دهد (Carneiro, 2007).

در ادامه عوامل تأثیرگذار بر افزونه خواهی و نحوه اثرگذاری آن به صورت مختصر بررسی می‌شود.

۲-۱-۲- دموکراسی و افزونه‌خواهی

دموکراسی واژه‌ای برگرفته از واژه‌های یونانی «دموس» به معنای مردم و «کراسیا» به معنای قدرت است. دموکراسی شرایط مناسب برای انجام فعالیت‌های مولد اقتصادی را فراهم می‌کند و باعث پیشرفت اقتصادی می‌شود (Ahmadi Shadmehri, Hosseini & Gorjipour, ۲۰۲۱). هرچه شفافیت قانون و مقررات در دموکراسی بیشتر باشد، احتمال حضور نهادهای بد کمتر است. به همین ترتیب، روند حقوق مالکیت به خوبی اجرا می‌شود و در نتیجه رفتار افزونه خواهی کمتری در جامعه به وجود می‌آید (Chong & Calderon, 2007). در رژیم دموکراتیک کمتر احتمال دارد اموال مصادره شوند و به احتمال زیاد محیط پایداری به وسیله ساختار حقوق مالکیت تأمین می‌شود. در این حکومت از طریق برقراری محدودیت بر سیاست‌گذاران حقوق مالکیت ارتقاء می‌یابد و هر چقدر این نهاد سیاسی ضعیف عمل کند حفاظت از حقوق مالکیت کمتر و افزونه خواهی بیشتر می‌شود (Leblang, 1996). به طور کلی می‌توان گفت که در حکومت دیکتاتوری، رانت بیشتر است (Wintrobe et al, 1997).

۲-۱-۳- تحصیلات و افزونه خواهی

دسترسی به دانش و تحصیلات و توانمندسازی جامعه و نیروی انسانی کمک شایانی به رشد و توسعه اقتصادی می‌کند (Hosseini, Emadzadeh & Daei Karimzadeh, 2022). در مطالعات بارو (۱۹۹۱)، کو و همکاران (۱۹۹۷) و ربیعی (2009) نیز از ثبت نام دانش‌آموزان در مقاطع مختلف تحصیلی به‌عنوان متغیر نماینده تحصیلات استفاده شده است. تحصیلات بهتر و بیشتر از طریق راه‌های زیادی مانند ایجاد فرصت‌های شغلی پرمفعت، افزایش بهره‌وری نیروی کار، دموکراسی و شکل‌گیری شرایط بهتر برای حکمرانی خوب، باعث رشد اقتصادی و ارتقا زندگی افراد و کاهش فعالیت‌های افزونه خواهی می‌شوند (Mazumdar, 2005). هرچه سطح میانگین تحصیلات بالاتر باشد، ممکن است باعث شکل‌گیری فضای اعتماد در جامعه شود. در جوامعی که اعتماد وجود دارد، فساد کمتر است. اعتماد اجتماعی بیشتر باعث می‌شود کیفیت تصمیم‌گیری در بوروکراسی و روند سیاسی افزایش یابد و از این رو عملکرد دولت بهتر شود (Bjørnskov, 2012).

نکته حائز اهمیت آن است که کیفیت تحصیلات عالی بسیار مهم است. در صورتی که تحصیلات عالی از کیفیت خوبی برخوردار نباشد، افراد تحصیل کرده به دنبال سهم خودشان از رانت‌های شکل گرفته توسط مداخله دولت و قوانین زائد هستند و انگیزه دانشجویان برای تحقیق و آموزش کم می‌شود و حتی کسانی که به تحقیق و آموزش می‌پردازند اثرات خارجی مثبتی برای سایر افراد ندارند. از سوی دیگر رانت‌جوها برای کسانی که به آنها می‌پیوندند اثرات خارجی مثبت دارند (Mitsopoulos, 2007).

۲-۱-۴- نظامی‌گری^۳ و افزونه خواهی

نیروی نظامی دارای یک موقعیت منحصر به فرد است و منجر می‌شود که نظامیان بر نظام سیاسی نفوذ پیدا کرده و رانت را برای خود و دیگر اعضای گروه افزایش دهند (Mbaku, 1991a). کوین و همکاران (۲۰۱۵) اعتقاد دارند موارد متعددی از زیان، کلاهبرداری و فساد در قراردادهای نظامی امر غیرعادی نیست بلکه به وفور در بخش دفاع دیده می‌شود. در نتیجه باعث می‌شود ساختاری که فعالیت‌های صنعتی را کنترل می‌کند آن‌ها را به سمت فعالیت‌های نامولد سوق دهد (Coyne, Michaluk & Reese, 2015).

صنایع داخلی سعی می‌کنند که ماهیت الزام‌آور قوانین رسمی و غیررسمی تدارکات نظامی داخلی را به‌منظور کاهش نااطمینانی بیشینه کنند. همچنین تکانه‌های نهادی مانند انقلاب یا جنگ که به همکاری گسترده‌ای برای جمع‌آوری ابزار نظامی نیازمند است، مقدار افزونه خواهی و تبانی را افزایش می‌دهد (Eloranta, 2009).

۲-۱-۵- رشد اقتصادی و افزونه خواهی

رابطه بین فساد و رشد اقتصادی رابطه‌ای دو طرفه است. افزونه خواهی نه تنها تحت تأثیر رشد اقتصادی است؛ بلکه بر روی آن نیز تأثیر می‌گذارد (Blackburn & Haque, 2010). وقتی رشد اقتصادی کم باشد، بازدهی کارآفرینی نسبت به فعالیت‌های افزونه خواهی کمتر است. در نتیجه فعالیت‌های افزونه خواهی افزایش و منجر به کاهش بیشتر رشد اقتصادی می‌شود؛ اما زمانی که رشد پایدار وجود داشته باشد، پاداش کارآفرینی و سرمایه‌گذاری‌های مولد نسبت به سرمایه‌گذاری نامولد بیشتر می‌شود. اقتصاد

³ Military

موفق به خوبی حقوق کارمندان را می‌پردازد و انگیزه برای فساد را کاهش می‌دهد. وقتی رفاه در درازمدت بیشتر است، تقاضا برای اصلاحات دموکراسی و نهادهایی که فساد را کنترل می‌کنند، بیشتر است. در نتیجه، روند رشد اقتصادی نیروی لازم برای کاهش افزونه خواهی را ایجاد می‌کند (Bardhan, 1997).

رشد اقتصادی بیشتر، احتمال بروز فساد را کاهش می‌دهد و باعث افزایش نرخ دستمزد می‌شود، در این صورت هزینه افزونه خواهی خصوصی افزایش می‌یابد که این مسئله خود موجب می‌شود تا افراد از افزونه خواهی دلسرد شده و افزونه خواهی کاهش یابد (Dzhumashev, 2014).

۶-۱-۲- نفت و افزونه خواهی

در برخی کشورها، نهادها به گونه‌ای هستند که توزیع رانت‌های منابع به نفع تولیدکنندگان است و باعث رشد می‌شوند (Mehlum, Moene & Torvik, 2006). اما در دیگر کشورها به دلیل کیفیت ضعیف نهادها و ناتوانی دولت در تضمین حقوق مالکیت، ممکن است به صورت مستقیم و یا غیرمستقیم منجر به بحران منابع شود (Ross, 2000) و رانت‌ها به نفع غاصبان غیر مولد توزیع شود. در نتیجه، باعث بروز غارت، خشونت، رقابت‌های جنگ‌سالارانه و جنگ‌های داخلی می‌شود (Mehlum et al, 2006).

حضور منابع طبیعی فراوان برای کارگزاران قدرت این انگیزه را ایجاد می‌کند که عمداً سیاست‌هایی را انتخاب کنند که به نفع افراد اندک باشد و در کل اثر منفی بر تولید داشته باشد. رانت‌های منابع ممکن است منجر به لابی نامولد و افزونه خواهی شود. همان‌طور که تورنل و لین (۱۹۹۹) و مهلوم (۲۰۰۶) استدلال می‌کنند، این مسئله زمانی پیش می‌آید که کشورها، نهادهای موافق رانت^۴ داشته باشند (Collier & Goderis, 2009). فراوانی منابع طبیعی، پاداشی را که فعالان اجتماعی می‌توانند از افزونه خواهی به دست آورند بیشتر می‌کند. در نتیجه، انگیزه افراد برای شرکت کردن در چنین رفتارهای نامولد افزایش می‌یابد.

ورود رانت نفتی به کشوری با چارچوب نهادی نوپا، نظام بوروکراتیک شکننده یا ناکارا، حاکمیت ضعیف قانون، فساد در دولت و خطر مصادره زیاد، موجب می‌شود که

⁴ Gabber friendly

ساختار سازمانی حکومت نه تنها در مدیریت بهینه رانت نفت با شکست مواجه شود، بلکه خود نهادها نیز در این فرآیند تضعیف شده و این شکست را تشدید می‌کنند. این مساله به نوبه خود، زمینه دولت رانتي را فراهم کرده و باعث افزایش افزونه خواهی می‌شود (Meissner, 2010).

۲-۱-۷ تورم و افزونه خواهی

تورم از سه طریق باعث افزایش افزونه خواهی می‌شود: ۱- افزایش سطح عمومی قیمت‌ها بر قدرت خرید مردم تأثیری گذارد و آنها را به سمت منابع درآمد غیرقانونی و غیراخلاقی سوق می‌دهد. ۲- رکود اقتصادی ناشی از تورم باعث از بین رفتن اطمینان و ایجاد ابهام در حوزه اقتصادی می‌شود و مردم به سمت رفتارهای سوداگرانه و فساد روی می‌آورند. ۳- برخی از مقامات سیاسی برای تأمین کسری بودجه از حق الضرب استفاده می‌کنند. تورم ناشی از هزینه‌های بالای دولت و هزینه‌های عمومی فرصت لابی‌گری و فساد را فراهم می‌کند (Sassi & Gasmi, 2016).

۲-۱-۸ حقوق مالکیت و افزونه خواهی

حقوق مالکیت، بر تخصیص و استفاده از منابع اثرگذار است. حقوق مالکیت سطح و ویژگی‌های فعالیت‌های اقتصادی را در جامعه تعیین می‌کند. تغییر در نظام مالکیت رفتار مردم را عوض می‌کند و بر تخصیص منابع، ترکیبات خروجی و توزیع منابع اثرگذار است (Alchian, 1967). این انگیزه‌ها می‌توانند مشوق فعالیت‌های مولد مانند انباشت مهارت، توسعه محصولات جدید و ایجاد فناوری تولید باشند، یا اینکه آن‌ها را به رفتار افزونه خواهی، فساد و سرقت سوق دهند (Hall & Jones, 1999).

عملکرد خوب حقوق مالکیت علاوه بر تأثیری که بر کاهش هزینه مبادله دارد، عدم قطعیت را کاهش می‌دهد. از آنجاکه مردم به دنبال منافع شخصی خود هستند، و از ضرر کردن گریزان‌اند، تنها در صورتی مسئولیت کارهای سخت را به عهده می‌گیرند که اطمینان داشته باشند از تلاششان نفع خواهند برد و سود حاصل از کاری که انجام می‌دهند نیز به خودشان تعلق خواهد گرفت. در نتیجه تمایل به کار، تولید و سرمایه‌گذاری افزایش و تخصیص کارا و استفاده از منابع ارتقا می‌یابد (Furubotn & Pejovich, 1972). حقوق مالکیت خصوصی نسبت به شکل‌های دیگر حقوق مالکیت انگیزه کار مولد بیشتری ایجاد می‌کند. از آنجاکه در حقوق مالکیت خصوصی تنها صاحبان سرمایه حق ادعای مالکیت

دارند (مگر اینکه اثرات جانبی وجود داشته باشد)، انگیزه بهتری برای استفاده مؤثر از منابع فراهم می‌شود (Libecap, 2005). در کشورهایی که حقوق مالکیت خصوصی به خوبی اجرا می‌شود، از حق قانونی سرمایه‌گذاران حفاظت شده و سرمایه‌گذاران تمایل بیشتری برای بنگاه‌های مالی و شکوفایی بازار مالی دارند و حتی سرمایه‌گذاران سودشان را دوباره در فعالیت مولد سرمایه‌گذاری می‌کنند (Beck & Levine, 2008). حال اگر حقوق مالکیت به خوبی تعریف و اجرا نشود، افراد به دلیل ترس از مصادره شدن اموالشان سرمایه‌گذاری نمی‌کنند (North & Weingast, 1989).

امنیت حقوق مالکیت می‌تواند موجب افزایش آزادی اقتصادی شود. از آنجایی که آزادی اقتصادی به سطح فعالیت دولت در یک اقتصاد مرتبط است، افزونه‌خواهی عموماً با فعالیت‌های دولت و بخصوص قدرت انحصاری و اختیاری دولت ارتباط دارد. هنگامی که مالیات، مقررات و محدودیت‌های دولتی برای مبادله داوطلبانه و هماهنگی بازار اعمال می‌شود، آزادی اقتصادی کاهش می‌یابد. مداخله دولت از طریق تعیین محدودیت‌هایی برای حقوق مالکیت افراد، نظیر وضع قوانین و مقررات، هزینه بالای اعطای مجوزها، مالیات‌های سنگین، هزینه ثبت دارایی‌ها و مصادره اموال موجب افزایش افزونه‌خواهی می‌شود (Arvas & ylmaz, 2011).

از طرف دیگر، تضعیف حقوق مالکیت، آزادی برای ابتکار و نوآوری را محدود می‌کند و هزینه ریسک سرمایه‌گذاری در بازار سرمایه را افزایش می‌دهد (Pejovich, 1991). اگر حقوق مالکیت نتواند به‌طور کارا حفاظت شود، چندین اثر زیان‌آور بر درآمد و ثروت می‌گذارد. ابتدا، مردم به دلیل نامشخص بودن بازدهی فعالیت‌ها، کمتر در ایجاد ثروت سرمایه‌گذاری می‌کنند. دوم، بعضی از افراد وقتشان را صرف فعالیت‌های اساساً بی‌فایده می‌کنند. برای مثال، تبدیل به دزد یا بروکرات‌های فاسد می‌شوند و بهره‌وری بالقوه این افراد در تولید کالا و خدمات از بین می‌رود. سوم، افراد مولد بخشی از زمان و تلاششان را صرف حفاظت خودشان از غاصبان می‌کنند، برای مثال پنهان کردن منابع از متصدیان مالیاتی فاسد. درنهایت، مردم در فعالیت‌هایی سرمایه‌گذاری می‌کنند که کمتر مولد هستند ولی به‌راحتی می‌توانند از منابعشان محافظت کنند، در نتیجه اقتصاد کمتر مولد می‌شود (Rubin, 2008).

امباکو (۱۹۹۱) معتقد است فردی که تلاش می‌کند حق مالکیت خاصی را به دست آورد سه گزینه پیش رو دارد: (۱) فرد می‌تواند آن حق را از صاحب اصلی در یک مبادله

خصوصی اختیاری بخرد؛ ۲) او می تواند دولت را وادار کند تا آن حق را از صاحبان فعلی مصادره و ضبط کند و به وی باز تخصیص دهد؛ ۳) وی می تواند به منظور تحصیل آن حق به دزدی متوسل شود. کارگزار اقتصادی معمولاً روشی را انتخاب می کند که هزینه به دست آوردن حق حداقل باشد؛ اما هنگامی که دولت با باز تخصیص حقوق مالکیت، فرصت دست کاری را فراهم می کند، گروه های هم سود به لحاظ سیاسی قدرتمند را برمی انگیزاند تا دولت را در مسیر انتفاع خودشان تحت تأثیر قرار دهند دولت به چند طریق می تواند عمل کند:

- از طریق تصویب قانون، حقوق مالکیت را از صاحبان اصلی مصادره کرده و به افرادی که از لحاظ سیاسی قدرتمند هستند، باز تخصیص دهد.
- حقوق جدیدی را ایجاد و آن را به افراد گروه های قدرتمند تخصیص دهد.
- از طریق گروه های خصوصی در داخل اقتصاد، محدودیت هایی بر حقوق وضع می کند و حقوق را برای صاحبان نشان بی ارزش می کند و سپس گروه های هم سود قدرتمند می توانند مالکیت آن را به دست آورند.
- قوانینی را تصویب کند که امنیت حقوق مالکیت اعضای گروه قدرتمند را تقویت و درعین حال امنیت حقوق مالکیت اعضای گروه اقلیت را تضعیف کند (Mbaku, 1991b).

هزینه مبادله به عنوان هزینه تعریف و اجرای حقوق مالکیت بیان می شود (Allen & Lueck, 2008). وقتی حقوق مالکیت تضعیف شود هزینه مبادله زیاد خواهد شد و سرمایه گذاری به سمت فعالیت های زودبازده می روند و منابع صرف رشوه یا تأمین امنیت عمومی می شود. در این جوامع، افراد تمایل دارند بازدهی بالایی از طریق افزونه خواهی به دست آورند (Shirley, 2005). اگر حقوق مالکیت در سطح بهینه نباشد، ایجاد انگیزه افزونه خواهی از چند طریق صورت می گیرد: انگیزه غصب حقوق مالکیت از صاحب کنونی، انگیزه برای دفاع از حقوق شخصی در برابر دیگران و انگیزه برای استفاده کمتر از حد مطلوب منابع. تلاش برای غصب زمانی شکل می گیرد که افراد و گروه ها یک منفعت انتظاری از کسب دارایی دارند. تلاش ها شامل زمان، پول و خشونت است. هرچقدر حقوق مالکیت برای صاحب کنونی ناامن تر باشد، احتمال بیشتری برای توزیع مجدد وجود دارد. در حقوق مالکیت نا امن ممکن است صاحب کنونی برای دفاع از دارایی خویش در برابر

دیگر مدعیان مجبور به افزونه خواهی شود (Alston & Mueller, 2005). در خیلی از کشورها افراد پولدار از حقوق مالکیت ضعیف نفع می‌برند و به آن‌ها اجازه داده می‌شود به وسیله مصادره کردن از فعالیت‌های نامولد مانند افزونه خواهی و هر فعالیت باز توزیعی دیگری منفعت کسب کنند. این به نوبه خود کارگزاران را مجبور به سرمایه گذاری در حفاظت خصوصی می‌کند تا از سلب مالکیت جلوگیری کند (Sonin, 2002). تلاش برای دفاع همراه با تلاش دیگران برای غصب، اغلب منجر به درگیری می‌شود. در این فرایند احتمال دارد منابع از بین برود (Alston & Mueller, 2005).

۲-۲- پیشینه موضوع

ابتدای دهه ۱۹۶۰، مباحثی پیرامون تأثیر محدودیت‌های بازار در پیدایش رانت اقتصادی مطرح شد. افرادی همچون تالوک، کروگر، اولسون و بوکانن مطالعات ارزشمندی در این زمینه داشته‌اند (kazemi, 2004). از آن زمان به بعد مطالعات زیادی درباره، عوامل موثر بر افزونه خواهی صورت گرفته است. برای مثال می‌توان به مطالعات (Appelbaum & Katz, 1986; Katz et al, 1990; Yeldan & Roe, 1991; Mbaku & Kimenyi, 1993; Lu, 1994; Tokatlidu et al, 1996; Polterovich, 2001; Aslund & Johnson, 2000; Morck et al, 2001; Mudambi et al, 2002; Morck & Yeung, 2003; Park et a, 2005; Chong & Calderón, 2007; Corchón, 2008; Cheikbossian, 2008; Infante & Smirnova, 2009; Berdugo & Meir, 2009; Eloranta, 2009; Ciabuschi et al, 2012; Miettinen & Poutvaara, 2015) اشاره کرد. در این مطالعات، به تأثیر نقش حقوق مالکیت بر افزونه خواهی توجه نشده است. این مهم در مطالعات محدودی صورت گرفته است. برای مثال می‌توان به مطالعات (Katz & Rosenberg, 1989; Faccio, 2003; Woods, 2003; Johnson et al, 2005; Dabla-Norris & Chakraborty, 2006) اشاره کرد. از آنجا که هدف اصلی این مقاله بررسی تأثیر حقوق مالکیت بر افزونه خواهی است، در ادامه برخی از مطالعات مهم در این زمینه آورده شده است.

چاکرابورتی و دابلا نوریس (۲۰۰۶) در مقاله خود با استفاده از روابط ریاضی و پیشینه کردن سود فرد افزونه خواه، رابطه بین توزیع درآمد، رفتار افزونه خواهی و عملکرد اقتصادی را بررسی کردند. آن‌ها فرض کردند که دولت قادر نیست که حقوق مالکیت را

به خوبی اجرا کند و افراد برای ورود به افزونه خواهی باید هزینه ثابت بپردازند. با در نظر گرفتن این شرایط تنها افراد ثروتمند هستند که می‌توانند افزونه خواهی کنند. از آنجاکه افراد ثروتمند، اموال بیشتری برای از دست دادن دارند، انگیزه افزونه خواهی افراد ثروتمند نسبت به افراد فقیر بیشتر است. آن‌ها نشان می‌دهند افزونه خواهی نه تنها ثروتمندان را قادر می‌سازد که بخشی از سهم حاصل از تولید بازار را به خود اختصاص دهند، بلکه حفاظت از ثروتشان را در برابر دیگران تضمین می‌کند. این مطالعه اشاره می‌کند که در نبود حفاظت از حقوق مالکیت، توزیع ناعادلانه درآمد در جامعه بیشتر است و تنها افراد ثروتمند برای ورود به افزونه خواهی استطاعت دارند و این باعث می‌شود جامعه به دو بخش غنی و فقیر تقسیم شود (Chakraborty & Dabla-Norris, 2006).

چن و همکاران (۲۰۱۱) با استفاده از داده‌های ۲۷۶ شرکت چینی از سال ۱۹۹۷ تا ۲۰۰۷ و روش حداقل مربعات معمولی^۵ به بررسی ارتباط بین حقوق مالکیت و ارتباطات سیاسی پرداختند و به این نتیجه رسیدند که هرچقدر حمایت قانونی از حقوق مالکیت کمتر باشد، ارتباطات سیاسی بیشتر است و ارتباطات سیاسی جایگزینی برای حمایت قانونی به حساب می‌آید (Chen et al, 2011).

مانس و پکاریک (۲۰۱۶) با استفاده از داده‌های ۲۸ کشور اتحادیه اروپا از سال ۱۹۹۵ تا ۲۰۱۶ و روش گشتاورهای تعمیم یافته، به بررسی تاثیر حقوق مالکیت و فساد پرداختند. آنها به این نتیجه رسیدند که رابطه واضح و روشنی بین تعریف و اجرای خوب حقوق مالکیت و نبود فساد وجود دارد. تعریف واضح و بدون ابهام حقوق مالکیت و اجرای دقیق آن مهم ترین عامل مثبت و تأثیرگذار بر کاهش فساد است (Mance & Pecaric, 2016).

لیما و همکاران (۲۰۱۹) با استفاده از داده‌های ۱۹۰ کشور در سال‌های ۲۰۱۷ و ۲۰۱۸ به پیش‌بینی عوامل تأثیرگذار بر فساد پرداختند. آنها با استفاده از روش یادگیری ماشین^۶ که زیر مجموعه هوش مصنوعی^۷ است، به این نتیجه رسیدند که مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر سطح فساد، حقوق مالکیت، اثربخشی قضایی و شاخص تحصیلات

⁵ Ordinary Least Squares (OLS)

⁶ Machinelearning approach

⁷ Artificial Neural Networks

است (Lima et al, 2019).

سپهردوست و برجیسیان (۲۰۱۶) با استفاده از داده‌های پانلی (اثرات ثابت) ۵۳ کشور منتخب از سال ۱۹۹۶ تا ۲۰۱۳ به بررسی عوامل تأثیرگذار بر فساد پرداختند. آنها به این نتیجه رسیدند که دموکراسی، حقوق مالکیت، تولید ناخالص داخلی سرانه و سرمایه‌گذاری، رابطه منفی و معناداری با فساد دارند و ضریب جینی و بی‌ثباتی سیاسی رابطه مثبت و معناداری با شاخص فساد دارند (Sepehr Doost & Berjisian, 2016).

باغچقی و هراتی (۲۰۱۹) به بررسی دموکراسی و حقوق مالکیت بر فساد مالی ۵۹ کشور منتخب توسعه یافته و در حال توسعه از سال ۲۰۰۵ تا ۲۰۱۴ پرداختند. این پژوهشگران از روش حداقل مربعات تعمیم یافته استفاده کرده و نشان دادند که حفاظت از حقوق مالکیت، فساد مالی را کاهش می‌دهد و در سطوح بالای دموکراسی، حفاظت از حقوق مالکیت، باعث کاهش بیشتر فساد می‌شود (Baghchghi & Harati, 2019).

وجه تمایز پژوهش حاضر با دیگر پژوهش‌ها در این است که سعی شده اثرات نظامی‌گری، دموکراسی، حقوق مالکیت، تولید ناخالص داخلی سرانه، رانت نفتی (در کشورهای صادرکننده نفت)، تحصیلات، تورم بر افزونه‌خواهی در کشورهای صادرکننده نفت (به عنوان نماینده کشورهای دارای کیفیت نهادی ضعیف) و کشورهای سازمان همکاری و توسعه اقتصادی (به عنوان نماینده کشورهای دارای کیفیت نهادی قوی) از سال ۱۹۹۶ تا ۲۰۱۷ بررسی و مقایسه شود. یکی از مهم‌ترین عوامل شکل‌گیری افزونه‌خواهی، حقوق مالکیت است. در مطالعات کمی به این مساله توجه شده است. همچنین به تاثیر نظامی-گری در مطالعات اخیر، کمتر توجه شده است. براین اساس، دستاورد این مقاله توجه خاص به تاثیر وضعیت حقوق مالکیت و نظامی‌گری و سطح کیفیت نهادی بر شکل‌گیری افزونه‌خواهی است.

۳- الگو و روش تحقیق

عوامل بسیار زیادی بر افزونه‌خواهی و زمینه‌ی شکل‌گیری آن اثرگذار هستند. بررسی متون توسط نویسندگان نشان داد که در بیشتر مطالعات، از برخی متغیرها استفاده بیشتری شده است براین اساس در این مقاله متغیرهای **حقوق مالکیت** (Buchanan, 1983; Benson, 1984; Katz & Rosenberg, 1989; Sonin, 2002; Woods, 2003; Shirley, 2005; Johnson et al, 2005; Alston & Mueller, 2005; Chakraborty

(Stefanadis, 2016 & Dabla-Norris, 2006; Chen et al, 2011; Kanatas & Lochner, 2004, 2011; Bjørnskov, 2004; Infante & Smirnova, 2009; Berdugo & Meir, 2009; Chakraborty & (Dabla-Norris, 2006; Bardhan, 1997; Chong & Appelbaum, E., & Katz, 2015 Weed, 1990; Calderon, 2007; Akhtar & Manzoor, 2015) Leblang, 1996; Clague et al, 1996; Bardhan, 1997; Wintrobe, 1997, Mohtadi, H., & Roe, 2001; Chong & Calderon, 2007; Faccio, 2002; Ball & Millard, Corchón, 2008; Peev, E., & Mueller, 2012) 1986; Mbaku, 1991, 1995; Eloranta, 2009; (Mudambi, 2002; Kimenyi & kuru, (2002, Davis & Tilton, 2005; Mehlum) Mbaku, 1993 (Braun & Di Tella, 2004; Sassi & Gasmi, et al, 2006; Meissner, 2010) 2016 به عنوان متغیرهای مستقل موثر بر افزونه خواهی انتخاب شده و الگوی مقاله حاضر به صورت معادله‌های (۱) و (۲) در نظر گرفته شده اند که به الگوی استفاده شده در مطالعه مودامبی و همکاران (۲۰۰۲) شباهت دارد.

$$R_{it} = \alpha_{it} + \beta_1 p_{it} + \beta_2 D_{it} + \beta_3 Mi_{it} + \beta_4 Ed_{it} + \beta_5 GDP_{it} + \beta_6 In_{it} + U_{it} \quad (1)$$

$R_{it} = \alpha_{it} + \beta_1 p_{it} + \beta_2 D_{it} + \beta_3 Mi_{it} + \beta_4 Ed_{it} + \beta_5 GDP_{it} + \beta_6 OilR_{it} + \beta_7 In_{it} + U_{it}$ (۲)
که در آن R_{it} : شاخص آزادی اقتصادی P_{it} : حقوق مالکیت (از سایت هریتیج گرفته شده است. این شاخص از صفر تا صد می‌باشد، صفر نبود حمایت از حقوق مالکیت و صد نشان دهنده بیشترین حمایت از حقوق مالکیت است)، D_{it} : دموکراسی (از شاخص پاسخگویی دولت در برابر مردم استفاده شده است که از سایت راهنمای ریسک بین المللی کشورها اخذ شده است. این شاخص از ۰ تا ۶ می‌باشد که هر چه به عدد ۶ نزدیکتر شود پاسخگویی بیشتر است): Mi_{it} : هزینه‌های نظامی برحسب درصدی از تولید ناخالص داخلی، Ed_{it} : نسبت ثبت نام ناخالص دانشگاهیان^۸ (متغیر تحصیلات)، GDP_{it} : تولید ناخالص داخلی سرانه، In_{it} : تورم، $OilR_{it}$: رانت نفتی (شاخص رانت نفتی بر حسب درصدی از GDP است که از بانک جهانی گرفته شده است) و U_{it} جمله اخلاص، کشورهای

⁸ Gross enrolment ratio, tertiary, both sexes

منتخب عضو سازمان همکاری و توسعه اقتصادی و کشورهای منتخب صادرکننده نفت و اسال است.

معادله (۱) برای کشورهای سازمان همکاری و توسعه اقتصادی (کشورهای با نهادهای قوی) در نظر گرفته شده است. در خصوص کشورهای صادرکننده نفت (کشورهای با نهادهای ضعیف)، از آنجایی که رانت نفتی یکی از عوامل تأثیرگذار بر شکل‌گیری افزونه‌خواهی در این دسته از کشورها می‌باشد، این متغیر به معادله (۱) اضافه شده است. بنابراین معادله (۲) برای کشورهای صادرکننده نفت در نظر گرفته شده است.

از آنجایی که برای افزونه‌خواهی داده‌های مشخصی وجود ندارد، ابتدا سعی شده با بررسی مطالعات مختلف، یک متغیر جانشین مناسب در نظر گرفته شود. مودامبی و همکاران (۲۰۰۲) و آرند (۲۰۰۲) از سطح آزادی اقتصادی (که زوال یا بهبود را اندازه‌گیری می‌کند)؛ اختر و منظور (۲۰۱۵) از تعداد شکایاتی که علیه رشوه، تقلب، سوءاستفاده از قدرت و لابی ثبت شده است؛ کالدورن و چانگ (۲۰۰۵) از تعداد اساسنامه‌هایی که به ایجاد، حفظ یا تغییر قوانین تجارت خارجی منجر می‌شود تا یک شرکت یا واحد صنعتی در کل دوره سود ببرد؛ و کروگر (۱۹۷۴)، آسالند و همکاران (۲۰۰۱) و کیم و یو (۲۰۰۷) از قیمت‌های دوگانه در بازار به‌عنوان یکی از علل شکل‌گیری افزونه‌خواهی استفاده کرده‌اند. پوسنر (۱۹۷۵) محدودیت‌های ایجادشده در ساختار بازار را به‌عنوان عامل افزونه‌خواهی معرفی کرده است. رانت‌جویی از اعمال محدودیت بر روی بازار به وجود می‌آید (Kruege, 1974). بنابراین هرچه سطح محدودیت بر روی بازار کمتر باشد (یعنی سطح آزادی اقتصادی بیشتر باشد)، فرصت افزونه‌خواهی کمتر خواهد شد. بر این اساس در مقاله حاضر از شاخص آزادی اقتصادی به عنوان متغیر جانشین افزونه‌خواهی استفاده شده است.

در این پژوهش به دلیل وجود وابستگی مقطعی، ناهمسانی واریانس و خودهمبستگی بین جملات اختلال از روش دریسکول کرای^۹ استفاده شده است. روش پیشنهادی دریسکول-کرای (۱۹۹۸) یک برآوردگر ماتریس کواریانس ناپارامتری است که در آن انحراف معیار با در نظر گرفتن واریانس ناهمسانی، خودهمبستگی و وابستگی مقطعی بین اجزای خطا محاسبه می‌شود (Hoechle, 2007).

⁹ Driscoll-Kraay

۴- نتایج تجربی

ابتدا آزمون مانایی با در نظر گرفتن شکست ساختاری برای متغیرهای موجود در الگوی هر دو گروه از کشورها بررسی شده و پس از آن با توجه به نتایج آزمون‌های ناهمسانی واریانس، خود همبستگی، وابستگی مقطعی، آزمون چاو، بروش-پاگان و هاسمن از برآوردگر مناسب برای تخمین الگو در هر دسته از کشورها استفاده شده است.

۴-۱- داده‌ها و برخی از پیش‌آزمون‌ها

در این پژوهش از داده‌های در دسترس برای بیست کشور سازمان همکاری و توسعه اقتصادی (اتریش، بلژیک، شیلی، دانمارک، استونی، فنلاند، فرانسه، یونان، اسرائیل، ایتالیا، نروژ، لهستان، جمهوری اسلواکی، اسلوانی، اسپانیا، سوئد، انگلستان، ایالات متحد آمریکا، مکزیک، لتونی) و پنج کشور صادرکننده نفت (الجزایر، کویت، عربستان، ونزوئلا و ایران) استفاده شده است. علت انتخاب این کشورها در هر دو گروه، وجود داده‌های موردنیاز در این دوره زمانی است. کشورهای با اطلاعات آماری ناقص و اندک در نظر گرفته نشده‌اند.

داده‌های مخارج نظامی (برحسب درصدی از GDP¹⁰)، رانت نفتی (برحسب درصدی از GDP)، تولید ناخالص داخلی سرانه، تورم، نسبت ثبت‌نام ناخالص دانشگاهیان از شاخص توسعه بانک جهانی¹¹ و دموکراسی از سایت راهنمای ریسک بین‌المللی کشورها¹² استخراج شده است. همچنین، برای داده‌های حقوق مالکیت و آزادی اقتصادی از شاخص آزادی اقتصادی بنیاد هریتیج¹³ از سال ۱۹۹۶ تا ۲۰۱۷ استفاده شده است.

در اینجا به تبعیت از مودامبی و همکاران (۲۰۰۲) از شاخص آزادی اقتصادی به‌عنوان زمینه شکل‌گیری افزونه جویی استفاده شده است. برای محاسبه آزادی اقتصادی از میانگین ۸ شاخص آزادی محیط کسب‌وکار، آزادی مالیاتی، اندازه دولت، آزادی تجاری، آزادی پولی، آزادی سرمایه‌گذاری، آزادی تأمین مالی و تمامیت دولت استفاده شده است.

¹⁰ Military expenditure (% of GDP)

¹¹ World Development Indicators (WDI)

¹² International country risk guide (ICRG)

¹³ Heritage Foundation Index of Economic Freedom

این شاخص بین صفر تا صد می‌باشد و هرچه مقدار این شاخص بیشتر شود، نشان‌دهنده این است که آزادی اقتصادی بیشتر شده و در نتیجه افزونه جویی کمتر می‌شود. ابتدا مانایی متغیرها بررسی شده است. آزمون‌های ریشه واحد معمولی ممکن است به خاطر عدم لحاظ شکست ساختاری متغیر را نامانای نشان دهند و منجر به تصمیم‌گیری نادرست شوند. از این رو متغیرها با در نظر گرفتن شکست ساختاری بررسی شدند. برای رسیدن به این هدف از آزمون هادری و رآو^{۱۴} (۲۰۰۸) استفاده شده است. فرضیه صفر در آزمون هادری و رآو مانایی متغیر مورد نظر است. در صورتی که مقادیر بحرانی در سطوح ۹۹ و ۹۵ و ۹۰ درصد بیشتر از آماره مانایی باشد، در این صورت فرضیه صفر پذیرفته می‌شود و در نتیجه متغیر مورد نظر ماناست. نتایج آزمون ریشه واحد هادری و رآو برای متغیرهای مورد استفاده در کشورهای صادرکننده نفت در جدول ۱ و برای متغیرهای مورد استفاده در کشورهای عضو سازمان همکاری و توسعه اقتصادی در جدول ۲ آورده شده است. مقادیر بحرانی همه متغیرهای مورد نظر بیشتر از آماره HR است. پس فرضیه صفر برای همه متغیرهای هر دو دسته از کشورها صادق و همه متغیرها مانا هستند.

جدول ۱. نتایج آزمون ریشه واحد هادری و رآو برای متغیرهای کشورهای عضو اوپک
 مأخذ: محاسبات تحقیق با استفاده از نرم‌افزار Gauss 10

Table 1. The results of the Hadri and Rao unit root test for the variables of OPEC member countries

Source: Research calculations with Using Gauss 10 software

وضعیت	آماره HR	p-value	مقادیر بحرانی در سطوح اطمینان مختلف				متغیر
			۹۰ درصد	۹۵ درصد	۹۷ / ۵ درصد	۹۹ درصد	
مانا	۰/۰۵۱	۱	۰/۵۹۵	۰/۷۰۳	۰/۷۹۰	۰/۹۲۶	R
مانا	۰/۰۹۱	۰/۹۹۹	۰/۵۵۴	۰/۶۴۶	۰/۷۴۸	۰/۸۵۰	P
مانا	۰/۰۸۸	۱	۰/۹	۱/۱۳۲	۱/۳۳	۱/۵۵۹	Ed
مانا	۰/۱۶۷	۰/۹۸۵	۱/۲۴۱	۱/۴۷۹	۱/۶۹۸	۲/۰۳۲	D
مانا	۰/۰۵۷	۱	۰/۴۹۹	۰/۵۸۳	۰/۶۷۲	۰/۷۷۴	Mi
مانا	۰/۰۷۲	۱	۰/۸۰۲	۰/۹۳۲	۱/۰۳۳	۱/۲۵	GDP

¹⁴ Hadri & Rao

مانا	۰/۰۷۵	۱	۱/۲۳۹	۱/۵۴۴	۱/۸۲۱	۲/۲۷۶	OilR
مانا	۰/۰۷۴	۱	۰/۶۳۵	۰/۷۲۳	۰/۸۱۴	۰/۹۲۴	In

جدول ۲. نتایج آزمون ریشه واحد هادری و راتو برای متغیرهای عضو سازمان همکاری و توسعه اقتصادی
مأخذ: محاسبات تحقیق با استفاده از نرم افزار Gauss 10

Table 2. Results of Hadri and Rao unit root test for variables of OECD member

Source: Research calculations with Using Gauss 10 software

وضعیت	آماره HR	p-value	مقادیر بحرانی در سطوح اطمینان مختلف				متغیر
			۹۰ درصد	۹۵ درصد	۹۷/۵ درصد	۹۹ درصد	
مانا	۰/۲۳۱	۱	۳/۰۲۸	۳/۶۷۷	۴/۴۴۵	۵/۴۶۲	R
مانا	۰/۲۴۳	۱	۴/۶۶۱	۵/۷۱۱	۷/۰۷۳	۸/۵۳۲	P
مانا	۰/۲۹۵	۱	۹/۸۱۱	۱۳/۴۸۳	۱۸/۵۵۹	۲۳/۱۱۱	Ed
مانا	۰/۲۳۸	۱	۲/۴۱۳	۳/۰۷۰	۳/۸۱۵	۵/۰۱۳	D
مانا	۰/۲۱۶	۱	۵/۲۰۸	۷/۳۲۵	۱۱/۲۸۸	۱۵/۶۱۲	Mi
مانا	۰/۱۴۶	۱	۱/۲۹۶	۱/۶۴۸	۲/۰۴۸	۲/۴۷۹	GDP
مانا	۰/۱۵۹	۱	۲/۰۱۷	۲/۴۸۶	۲/۹۹۲	۳/۷۳۹	In

۲-۴- نتایج برآورد الگوی کشورهای صادرکننده نفت

نتایج پیش آزمون‌ها در این دسته از کشورها حاکی از این است که وابستگی مقطعی، ناهمسانی واریانس و خودهمبستگی بین جملات اخلال وجود دارد. نتایج این آزمون‌ها به دلیل کمبود فضا در اینجا گزارش نشده است و در نزد نویسندگان موجود است. از این رو، از روش دریسکول-کرای^{۱۵} استفاده می‌شود.

نتایج تخمین الگوی (۲) (جدول ۳) نشان می‌دهد که، حقوق مالکیت تأثیر منفی و معناداری بر افزونه خواهی در کشورهای صادرکننده نفت دارد. وید (۱۹۸۶) به بیان این موضوع پرداخت که اگر حقوق مالکیت به خوبی اجرا نشود، انگیزه افراد به سمت فعالیت نامولد می‌رود و استعدادها به سمت فعالیت‌های توزیعی می‌روند. هنگامی که حقوق

¹⁵ Driscoll-Kraay

مالکیت ضعیف است، افراد سعی دارند حقوق مالکیت را از صاحبان اصلی مصادره کنند یا حقوق جدیدی را ایجاد و یا از طریق وضع قوانین بتوانند منافع را به سمت خودشان اختصاص دهند. پس هرچقدر حقوق مالکیت بهتر تعریف و اجرا شود، افراد به سمت فعالیت‌های مولد می‌روند. منابع کمتر صرف رشوه و دیگر فعالیت‌های افزونه‌خواهی می‌شود. بر اساس یافته‌های این تحقیق، اگر وضعیت حقوق مالکیت در کشورهای صادرکننده نفت (واحد تقویت شود، زمینه شکل‌گیری فعالیت‌های افزونه‌خواهی در این کشورها به اندازه ۰/۰۶ واحد کاهش می‌یابد.

نظامی‌گری متغیر دیگری است که در این مقاله مدنظر است و از لحاظ آماری معنادار است. رابطه تأثیر مخارج نظامی با افزونه‌خواهی در این الگو با مطالعه الورانتا (۲۰۰۹)، بال و میلارد (۱۹۸۶)، امباکو (۱۹۹۱)، هم‌خوانی دارد. هرچه نیروی نظامی بزرگ‌تر شود، رانت‌های انحصاری که از طریق بودجه لشکرکشی و شبکه سیاسی از دولت به دست می‌آورند، افزایش می‌یابد. یافته‌های این مقاله برای کشورهای صادرکننده نفت نشان می‌دهد که هنگامی که سهم نیروهای نظامی در کشورهای صادرکننده نفت ۱ واحد بیشتر می‌شود، زمینه شکل‌گیری افزونه‌خواهی در این کشورها ۰/۹۳۸ واحد افزایش می‌یابد.

یافته‌ها همچنین نشان می‌دهد که تولید ناخالص داخلی سرانه تأثیر معناداری بر افزونه‌جویی در این کشورها دارد. بر اساس یافته‌های تحقیق، در کشورهای صادرکننده نفت، افزایش ۱ واحد در تولید ناخالص داخلی، باعث کاهش ۰/۰۰۱ واحدی زمینه شکل‌گیری افزونه‌خواهی در این کشورها خواهد شد. این نتیجه با یافته‌های چانگ و کالدورن (۲۰۰۷)، اختر و منظور (۲۰۱۵) و باردهان (۱۹۹۷) مطابقت دارد. هرچه تولید ناخالص داخلی سرانه بیشتر باشد، پاداش کارآفرینی و سرمایه‌گذاری‌های مولد نسبت به سرمایه‌گذاری نامولد بیشتر خواهد شد. اقتصاد به‌خوبی حقوق کارمندان را می‌پردازد و انگیزه برای فساد کاهش می‌یابد. از طرف دیگر، تقاضا برای اصلاحات دموکراسی و نهادهایی که افزونه‌خواهی را کنترل می‌کنند، بیشتر می‌شود.

همچنین رانت نفتی تأثیر معناداری بر افزونه‌جویی در کشورهای صادرکننده نفت دارد. یافته‌ها نشان می‌دهد که افزایش ۱ واحدی رانت نفتی، باعث افزایش ۰/۱۴۶ واحدی زمینه شکل‌گیری افزونه‌خواهی در این کشورها می‌شود. تورویک (۲۰۰۲) به بیان این موضوع می‌پردازد که منابع طبیعی راه را برای دریافت رانت آسان می‌کنند و افراد را به

سمت افزونه خواهی سوق می‌دهند. این رانت عاملان اقتصادی را تحریک می‌کند که برای دسترسی به منابع به دولت رشوه بدهند.

در کشورهای صادرکننده نفت تحصیلات تأثیر معنادار مثبتی بر افزونه جویی دارد. بر اساس یافته‌های تحقیق، افزایش ۱ واحد در تحصیلات، باعث افزایش ۰/۱۱۹ واحد زمینه شکل‌گیری افزونه خواهی در این کشورها خواهد شد. براساس میتوپولوس (۲۰۰۷) زمانی که تحصیلات عالی کیفیت خوبی نداشته باشد، انگیزه دانشجویان به سمت فعالیت‌های افزونه خواهی سوق می‌یابد و افراد کمتر به تحقیق و آموزش می‌پردازند.

دموکراسی تأثیر معنادار منفی بر زمینه شکل‌گیری افزونه خواهی دارد چنانچه وضعیت دموکراسی در این کشورها ۱ واحد بهبود یابد، زمینه شکل‌گیری افزونه خواهی ۰/۹۱۱ واحد در این کشورها کاهش یابد. هرچه شفافیت قانون و مقررات در دموکراسی بیشتر باشد، احتمال حضور نهادهای بد کمتر است و زمینه شکل‌گیری افزونه خواهی کمتر می‌شود. نتایج این پژوهش با چانگ و کالدرون (۲۰۰۷) و پیو و مولر (۲۰۱۲) همخوانی دارد.

همچنین در این کشورها تورم رابطه‌ی مثبت و معناداری با افزونه خواهی دارد. افزایش ۱ واحد در تورم، باعث افزایش ۰/۱۰۱ واحدی افزونه خواهی می‌شود. براساس ساسی و گاسمی (۲۰۱۶) هرچه تورم بیشتر شود قدرت خرید مردم کاهش می‌یابد. در نتیجه به سمت فعالیت‌های غیر قانونی و غیر اخلاقی روی می‌آورند.

جدول ۳. نتایج برآورد الگوی (۲) برای کشورهای صادرکننده نفت: روش دریسکول- کرای (۲۰۱۷-۱۹۹۶)

مأخذ: محاسبات تحقیق با استفاده از نرم‌افزار Stata 14

Table 3. Results of Model (2) estimation for oil exporting countries: Driscoll-Cray Method (1996-2017)

Source: Research calculations with Using Stata 14 software

متغیر	ضرایب	انحراف معیار	آماره t	سطح معناداری
P	۰/۰۶۰	۰/۰۲۳	۲/۵۴	۰/۰۶۴
Ed	-۰/۱۱۹	۰/۰۱۴	-۸/۳۶	۰/۰۰۱
D	۰/۹۱۱	۰/۲۰۲	۴/۴۹	۰/۰۱۱
Mi	-۰/۹۳۸	۰/۱۲۴	-۷/۵۱	۰/۰۰۲
GDP	۰/۰۰۰۱	۰/۰۰۰۰۴	۲/۳۳	۰/۰۰۸
Oil	-۰/۱۴۶	۰/۳۰۳	-۴/۸۳	۰/۰۰۸
Inf	-۰/۱۰۱	۰/۰۲۷	-۳/۷۲	۰/۰۲
con	۶۵/۷۴	۱/۵۵	۴۲/۳۴	۰۰
Within R-squared=۰/۴۰۳		Prob>F= ۰/۰۰		F(۷, ۴)=۱۸۸/۶۱

Significant level is 0.1.

معناداری در سطح ۰/۱ است.

۳-۴- نتایج برآورد الگوی کشورهای عضو سازمان همکاری و توسعه اقتصادی

در این دسته از کشورها واریانس ناهمسانی، خودهمبستگی و وابستگی مقطعی بین جملات اخلاص وجود دارد. نتایج بررسی آزمون‌ها در اینجا گزارش نشده و در نزد نویسندگان موجود است. از این رو، الگوی کشورهای عضو سازمان همکاری و توسعه اقتصادی با استفاده از برآوردگر دریسکول- کرای تخمین زده شده است.

اطلاعات جدول ۴ نشان می‌دهد که حقوق مالکیت تأثیر منفی و معناداری بر افزونه خواهی در کشورهای عضو سازمان همکاری و توسعه اقتصادی دارد. با افزایش ۱ واحدی حقوق مالکیت در این کشورها، زمینه شکل‌گیری افزونه جویی ۰/۱۵۲ واحد کاهش می‌یابد. این نتیجه مطابق با یافته‌های بوکانان (۱۹۸۰)، بنسون (۱۹۸۴)، کتز و روزنبرگ (۱۹۸۹)، سانین (۲۰۰۲)، وودز (۲۰۰۳)، جانسون و همکاران (۲۰۰۵)، شیرلی (۲۰۰۵)، آلستون و مولر (۲۰۰۵)، چاکرابورتی و دابلا نوریس (۲۰۰۶)، چن و همکاران (۲۰۱۱)، کاناتاس و استفانادیس (۲۰۱۶) است. زمانی که حقوق مالکیت به‌خوبی تعریف و اجرا شوند، انگیزه افراد به سمت

فعالیت‌های مولد سوق می‌یابد و کمتر زمینه جابه‌جایی غیرارادی و خودسرانه منابع به وجود می‌آید.

تحصیلات تأثیر معناداری بر افزونه خواهی در کشورهای عضو سازمان همکاری و توسعه اقتصادی دارد. بورنسکوف (۲۰۱۲) معتقد است با افزایش تحصیلات، اعتماد اجتماعی بیشتر می‌شود که باعث افزایش کیفیت تصمیم‌گیری در بوروکراسی و روند سیاسی می‌شود و عملکرد دولت را ارتقا می‌دهد که خود باعث کاهش افزونه خواهی در جامعه می‌شود. با توجه به یافته‌های این تحقیق، هنگامی که تحصیلات در کشورهای عضو سازمان همکاری و توسعه اقتصادی ۱ واحد افزایش یابد، زمینه شکل‌گیری افزونه خواهی در این کشورها ۰/۱۰۰ واحد کمتر می‌شود.

دموکراسی تأثیر معناداری بر افزونه خواهی در این کشورها دارد. چنانچه وضعیت دموکراسی در کشورهای عضو سازمان همکاری و توسعه اقتصادی ۱ واحد بهبود یابد، زمینه شکل‌گیری افزونه خواهی ۰/۱۹۷ در این کشورها کاهش یابد. کشورهای با دموکراسی قوی، در اجرای بهتر قوانین کاملاً موفق عمل می‌کنند. هرچه شفافیت قانون و مقررات در دموکراسی بیشتر باشد، احتمال حضور نهادهای بد کمتر است. نتایج این پژوهش با چانگ و کالدرون (۲۰۰۷) و پیو و مولر (۲۰۱۲) همخوانی دارد.

نتایج همچنین نشان داده است، نظامی‌گری در کشورهای عضو سازمان همکاری و توسعه اقتصادی ۱ واحد بیشتر می‌شود، زمینه شکل‌گیری افزونه خواهی در این کشورها ۰/۳۷۴ واحد بیشتر می‌شود. کوین و همکاران (۲۰۱۵) معتقد هستند موارد متعددی از زیان، کلاهبرداری و فساد در قراردادهای نظامی امر غیرعادی نیست؛ بلکه ویژگی ضروری بخش دفاع است. در نتیجه باعث می‌شود ساختاری که فعالیت‌های صنعتی را کنترل می‌کند آن‌ها را به سمت فعالیت‌های غیر مولد سوق دهد. در نتیجه، هرچه نیروی نظامی بزرگ‌تر شود، رانت‌های انحصاری که از طریق بودجه لشکرکشی و شبکه سیاسی از دولت به دست می‌آورند، افزایش می‌یابد. از این رو، همان‌طور که بال و میلارد (۱۹۸۶)، کیمینی و امباکو (۱۹۹۳)، امباکو (۱۹۹۱، ۱۹۹۵)، مودامبی (۲۰۰۲)، الورانئا (۲۰۰۹)، کوین و همکاران (۲۰۱۵) توضیح داده اند، اندازه نیروی نظامی با افزونه خواهی رابطه مثبتی دارد.

هرچقدر تولید ناخالص داخلی سرانه بیشتر شود، تقاضا برای اصلاحات دموکراسی و نهادهایی که افزونه خواهی را کنترل می‌کنند، بیشتر است و انگیزه برای افزونه خواهی

کاهش می‌یابد. بر اساس یافته‌های این تحقیق، افزایش ۱ واحد تولید ناخالص داخلی سرانه در کشورهای عضو سازمان همکاری و توسعه اقتصادی، کاهش ۰/۰۰۱ واحدی زمینه شکل‌گیری افزونه خواهی در این کشورها را به دنبال خواهد داشت. نتیجه این مقاله، با چانگ و کالدورن (۲۰۰۷)، اختر و منظور (۲۰۱۵) مطابقت دارد.

همچنین در این کشورها تورم رابطه‌ی مثبت و معناداری با افزونه خواهی دارد. افزایش ۱ واحد در تورم، باعث افزایش ۰/۲۶۴ واحدی افزونه خواهی می‌شود. براساس ساسی و گاسمی (۲۰۱۶) هرچه تورم بیشتر شود قدرت خرید مردم کاهش می‌یابد. در نتیجه افراد به فعالیت‌های غیر قانونی و غیر اخلاقی روی می‌آورند و فرصت بیشتری برای لابی‌گری و فساد بوجود می‌آید.

جدول ۴. نتایج برآورد الگوی (۱) برای کشورهای عضو سازمان همکاری و توسعه اقتصادی با استفاده از روش دریسکول-کرای

مأخذ: محاسبات تحقیق با استفاده از نرم‌افزار Stata 14

Table 4. Results of Model (1) estimation for OECD countries :Driscoll-Crayer method (1996-2017)

Source: Research calculations with Using Stata 14

متغیر	ضرایب	انحراف معیار	آماره t	سطح معناداری
P	۰/۱۵۲	۰/۰۱۹	۷/۷۱	۰/۰۰
Ed	۰/۱۰۰	۰/۰۲۶	۳/۷۶	۰/۰۰۱
D	۰/۱۹۷	۰/۱۱۳	۱/۷۵	۰/۰۹۷
Mi	-۰/۳۷۴	۰/۱۵۳	-۲/۴۵	۰/۰۲۴
GDP	۰/۰۰۰۱	۰/۰۰۰۰۱	۱۰/۳۵	۰/۰۰
In	-۰/۲۶۴	۰/۰۵۰	-۵/۲۰	۰/۰۰
con	۴۴/۹۲۹	۲/۲۲	۲۰/۲۳	۰/۰۰
Within R-squared=۰/۵۲۵		Prob>F=۰/۰۰	F(۶, ۱۹)=۲۴۴/۵۰	

Significant level is 0.1.

معناداری در سطح ۰/۱ است.

۵- جمع‌بندی و پیشنهادها

این پژوهش به بررسی عوامل تأثیرگذار بر افزونه‌خواهی پرداخته است و به دلیل اهمیت نقش حقوق مالکیت بر افزونه خواهی توجه ویژه‌ای به آن شده است. افزونه‌خواهی در دو دسته، کشورهای صادرکننده نفت (به عنوان نماینده کشورهای دارای کیفیت نهادی ضعیف) و کشورهای سازمان همکاری و توسعه اقتصادی (به عنوان نماینده کشورهای دارای کیفیت نهادی قوی) از سال ۱۹۹۶ تا ۲۰۱۷ مورد بررسی قرار گرفته است، از آنجایی که در هر دو دسته کشورها، ناهمسانی واریانس، وابستگی مقطعی و خود همبستگی وجود دارد، از روش دریسکول کرای برای تخمین الگوها استفاده شده است.

نتایج برآورد الگوی (۱) و (۲) برای هر دو دسته از کشورها نشان‌دهنده این است که حقوق مالکیت با افزونه‌خواهی رابطه منفی دارد. یک واحد بهبود در حقوق مالکیت، زمینه شکل‌گیری افزونه خواهی در کشورهای صادرکننده نفت را ۰/۰۶ واحد و در کشورهای سازمان همکاری و توسعه اقتصادی را ۰/۱۵۲ واحد کاهش می‌دهد. از آنجا که حفاظت از حقوق مالکیت در کشورهای سازمان همکاری و توسعه اقتصادی نسبت به کشورهای صادرکننده نفت قوی‌تر است، بهبود ۱ واحدی حقوق مالکیت در کشورهای سازمان همکاری و توسعه اقتصادی تأثیر بیشتری بر افزونه خواهی دارد. حقوق مالکیت، سطح و ویژگی‌های فعالیت اقتصادی را تعیین می‌کند. اگر حقوق مالکیت به خوبی تعریف و اجرا شود هزینه مبادله را کاهش و باعث افزایش سرمایه‌گذاری، میزان وام‌دهی و تخصیص بهینه منابع می‌شود در نتیجه موجب کاهش زمینه شکل‌گیری افزونه‌خواهی خواهد شد. یافته این مقاله با نتایج حاصل از کارهای بوکانان (۱۹۸۰)، بنسون (۱۹۸۴)، کتز و روزنبرگ (۱۹۸۹)، سانین (۲۰۰۲)، وودز (۲۰۰۳)، جانسون و همکاران (۲۰۰۵)، شیرلی (۲۰۰۵)، آلتون و مولر (۲۰۰۵)، چاکرابورتی و دابلا نوریس (۲۰۰۶)، چن و همکاران (۲۰۱۱)، کاناتاس و استفانادیس (۲۰۱۶) مطابقت دارد.

عامل دیگر تحصیلات است که یک واحد افزایش در تحصیلات باعث کاهش ۰/۱ واحدی افزونه خواهی در کشورهای سازمان همکاری و توسعه اقتصادی شده؛ اما به دلیل اینکه کیفیت تحصیلات در کشورهای صادرکننده نفت مناسب نیست افزونه جویی ۰/۱۱۹ واحد افزایش می‌یابد. برای کشورهای سازمان همکاری و توسعه اقتصادی نیز ناوارا و همکاران (۲۰۰۲) با مطالعه ۲۹ کشور اقتصادهای نوظهور، اسمیرنوا و اینفانتی (۲۰۰۹)،

بورنسکوف (۲۰۱۲) به این موضوع اشاره کرده‌اند. بهبود تحصیلات باعث افزایش بهره‌وری نیروی کار، شکل‌گیری فضای اعتماد در جوامع، بهبود کیفیت تصمیم‌گیری در بوروکراسی، افزایش صبر و تحمل افراد و در نتیجه کاهش افزونه خواهی می‌شود. ولی در کشورهای صادرکننده نفت تحصیلات به خوبی شکل نگرفته و تأثیر مثبت بر افزونه‌خواهی دارد که با نتایج میتوپولوس (۲۰۰۷) مطابقت دارد و زمانی که تحصیلات عالی کیفیت خوبی نداشته باشد، انگیزه افراد به سمت فعالیت‌های افزونه خواهی و نامولد سوق می‌یابد و کمتر به تحقیق و آموزش می‌پردازند.

دیگر متغیر مورد بررسی در هر دودسته از کشورها دموکراسی است. نتایج این مقاله نشان داد که بهبود وضعیت ۱ واحدی دموکراسی در کشورهای سازمان همکاری و توسعه اقتصادی و کشورهای صادرکننده نفت به ترتیب باعث کاهش ۰/۱۹۷ و ۰/۹۱۱ واحدی افزونه‌خواهی می‌شود. از آنجایی که دموکراسی در کشورهای صادرکننده نفت نسبت به کشورهای سازمان همکاری و توسعه اقتصادی کم است با افزایش ۱ واحدی دموکراسی تأثیر چشمگیری در کاهش افزونه خواهی کشورهای صادرکننده نفت دارد. این نتایج با نتایج مطالعه چانگ و کالدرون (۲۰۰۷) و پیو و مولر (۲۰۱۲) مطابقت دارد. دموکراسی در کشورهای سازمان همکاری و توسعه اقتصادی موجب می‌شود که نهادهای بد کمتر بروز کند و باعث می‌شود که حقوق مالکیت به خوبی اجرا و زمینه شکل‌گیری افزونه خواهی کمتر شود. در کشورهای با دموکراسی بیشتر، تنوع رانت کاهش می‌یابد.

نظامی‌گری در هر دو گروه، رابطه مثبتی با زمینه شکل‌گیری افزونه‌خواهی دارد. بهبود ۱ واحدی نظامی‌گری در کشورهای سازمان همکاری و توسعه اقتصادی و کشورهای صادرکننده نفت به ترتیب باعث کاهش ۰/۹۳۸ و ۰/۳۷۴ واحدی افزونه خواهی شده است. هرچه نیروی نظامی گسترش یابد منجر به افزایش تبانی، لابی‌گری برای افزایش بودجه انتخاباتی و کاهش بار مالیاتی می‌شود. این نتایج در تطابق با نتایج بال و میلارد (۱۹۸۶)، کیمنی و امباکو (۱۹۹۳)، امباکو (۱۹۹۱، ۱۹۹۵)، مودامی (۲۰۰۲)، الوران‌تا (۲۰۰۹)، کوین و همکاران (۲۰۱۵) است.

تولید ناخالص داخلی سرانه تأثیر منفی بر زمینه شکل‌گیری افزونه‌جویی در هر دو گروه کشورها داشته است. نتایج نشان می‌دهد که بهبود یک واحدی تولید ناخالص داخلی سرانه باعث کاهش زمینه افزونه‌خواهی به اندازه ۰/۰۰۱ واحدی در کشورهای صادرکننده نفت و ۰/۰۰۱ واحدی در کشورهای سازمان همکاری و توسعه اقتصادی می‌شود. این نتایج

مطابق با یافته های باردهان (۱۹۹۷)، چانگ و کالدورن (۲۰۰۷)، اختر و منظور (۲۰۱۵) است. رشد اقتصادی باعث افزایش نرخ دستمزد، سرمایه گذاری مولد و تقویت نهادهای کنترل فساد می شود و در نتیجه زمینه شکل گیری افزونه خواهی کمتر می شود.

متغیر دیگری که برای کشورهای صادرکننده نفت در نظر گرفته شده است، متغیر رانت نفتی است. رانت نفتی تأثیر مثبتی بر افزونه خواهی نشان داده است. نتایج تجربی نشان داده است که افزایش یک واحدی رانت نفتی باعث افزایش ۰/۱۴۶ واحدی زمینه شکل گیری افزونه خواهی می شود. مطابق با یافته های کورو (۲۰۰۲)، مهلوم و همکاران (۲۰۰۶) و توروک (۲۰۰۲)، درآمدهای نفتی در کشورهای دارای کیفیت نهادی ضعیف، موجب افزایش زمینه افزونه خواهی می شود، چراکه رانت نفتی به سمت فعالیت مولد سوق نمی یابد و به نفع غاصبان غیر مولد توزیع می شود.

تورم دیگر متغیر مورد بررسی است. اگر تورم ۱ واحد زیاد شود افزونه خواهی در کشورهای صادر کننده نفت ۰/۱۰۱ واحد و در کشورهای سازمان همکاری و توسعه اقتصادی ۰/۲۶۴ واحد افزونه خواهی افزایش می یابد این نتایج با مطالعات ساسی و گاسمی (۲۰۱۶) تطابق دارد که هر چه تورم بیشتر شود قدرت خرید مردم کاهش می یابد و از سوی دیگر اطمینان در حوزه فعالیت های اقتصادی از بین می رود. در نتیجه افراد به فعالیت های غیر قانونی و غیر اخلاقی روی می آورند و فرصت بیشتری برای لابی گری و فساد بوجود می آید. بررسی ها حاکی از آن است که در هر دو دسته از کشورها حقوق مالکیت، رشد اقتصادی و دموکراسی اثر منفی بر افزونه خواهی دارد. این در صورتی است که نظامی گری و تورم بر افزونه خواهی تأثیر مثبت می گذارند. تحصیلات در کشورهای صادرکننده نفت رابطه مثبت و در کشورهای سازمان همکاری و توسعه اقتصادی رابطه منفی بر افزونه خواهی دارد. علاوه بر این در کشورهای صادرکننده نفت، درآمد نفتی بر افزونه خواهی تأثیر مثبت دارد.

از این رو پیشنهاد می شود دولت ها به تعریف دقیق و حفاظت از حقوق مالکیت و توسعه فناوری در این زمینه توجه خاصی داشته باشند. همچنین به کارهای مولد متمرکز شوند و در کل بهبود کیفیت نهادی خود می تواند مانع شکل گیری بیشتر افزونه خواهی شود.

Acknowledgments: We would like to thank the referees for their valuable comments and suggestions.

Conflict of Interest: The authors declare no conflict of interest.

Funding: The authors received no financial support for the research, authorship, and publication of this article.

Reference

- Acemoglu, D., Johnson, S., & Robinson, J. A. (2005). Institutions as a fundamental cause of long-run growth. *Handbook of economic growth, 1*, 385-472.
- Akhter, S. T., & Manzoor, F. (2015). Openness of economy, foreign investment inflows and the phenomenon of rent seeking corruption. *Eurasian Journal of Economics and Finance*, 3(3), 45-64.
- Alchian, A. A. (1967). *Pricing and society*. Institute of Economic Affairs (Great Britain).
- Allen, D. W., & Lueck, D. (2005). Agricultural contracts. In *Handbook of new institutional economics* (pp. 465-490). Springer, Boston, MA.
- Alston, L. J., & Mueller, B. (2008). Property rights and the state. In *Handbook of new institutional economics* (pp. 573-590). Springer, Berlin, Heidelberg.
- Appelbaum, E., & Katz, E. (1986). Rent seeking and entry. *Economics Letters*, 20(3), 207-212.
- Åslund, A., Boone, P., & Johnson, S. (2001). Escaping the under-reform trap. *IMF Economic Review*, 48(1), 88-108.
- Baghchghi, A. khoshnoodi, A. Herati, J. (2019). Investigating the Interaction of Democracy and Property Rights Security on Corruption in Selected Countries. *Quarterly Journal of Economic Research*, 109-144. Available at: <https://www.sid.ir/paper/370103/fa> (In Persian).
- Ball, A. R., & Millard, F. (1986). *Pressure politics in industrial societies: A comparative introduction*. London: Macmillan.
- Bardhan, P. (1997). Corruption and development: a review of issues. *Journal of Economic Literature*, 35(3), 1320-1346
- Barro, R. J. (1991). Economic growth in a cross section of countries. *The quarterly journal of economics*, 106(2), 407-443.

- Becker, G. S. (2009). *Human capital: A theoretical and empirical analysis, with special reference to education*. University of Chicago press.
- Benson, B. L. (1984). Rent seeking from a property rights perspective. *Southern Economic Journal*, 51(2), 388-400.
- Berdugo, B., & Meir, U. (2009). Education, rent seeking and growth. Available at SSRN 1499078.
- Bjørnskov, C. (2012). How does social trust affect economic growth?. *Southern Economic Journal*, 78(4), 1346-1368.
- Blackburn, K., Bose, N., & Haque, M. E. (2010). Endogenous corruption in economic development. *Journal of Economic Studies*, 37(1), 4 – 25.
- Braun, M., & Di Tella, R. (2004). Inflation, inflation variability, and corruption. *Economics & Politics*, 16(1), 77-100.
- Buchanan, J. M. (1983). Rent seeking, noncompensated transfers, and laws of succession. *The Journal of Law & Economics*, 26(1), 71-85.
- Bulte, E. H., Damania, R., & Deacon, R. T. (2003). *Resource abundance, poverty and development* (No. 854-2016-56192).
- Calderon, C., & Chong, A. (2007). Rent seeking and democracy: empirical evidence for Uruguay. *Economic Inquiry*, 45(3), 592-601.
- Carneiro, F. (2007, April). Development challenges of resource-rich countries: the case of oil exporters. In *Proceedings of the VI International Colloquium* (pp. 115-140).
- Cervelló-Royo, R., Moya-Clemente, I., Perelló-Marín, M. R., & Ribes-Giner, G. (2020). Sustainable development, economic and financial factors, that influence the opportunity-driven entrepreneurship. An fsQCA approach. *Journal of Business Research*, 115, 393-402..
- Chakraborty, S., & Dabla-Norris, E. (2006). *Rent seeking*. *IMF Staff Papers*, 53(1), 28-49.
- Cheikbossian, G. (2008). Heterogeneous groups and rent-seeking for public goods. *European Journal of Political Economy*, 24(1), 133-150.
- Chen, C. J., Li, Z., Su, X., & Sun, Z. (2011). Rent-seeking incentives, corporate political connections, and the control structure of private firms: Chinese evidence. *Journal of Corporate Finance*, 17(2), 229-243.

- Ciabuschi, F., Dellestrand, H., & Kappen, P. (2012). The good, the bad, and the ugly: Technology transfer competence, rent-seeking, and bargaining power. *Journal of World Business*, 47(4), 664-674.
- Clague, C., Keefer, P., Knack, S., & Olson, M. (1996). Property and contract rights in autocracies and democracies. *Journal of economic growth*, 1(2), 243-276.
- Coe, D. T., Helpman, E., & Hoffmaister, A. W. (1997). North-south R & D spillovers. *The Economic Journal*, 107(440), 134-149.
- Coffman, R. B. (1993). Tax abatements and rent-seeking. *Urban Studies*, 30(3), 593-59.
- Collier, P., & Goderis, B. (2009). Commodity prices, growth, and the natural resource curse: reconciling a conundrum. *Growth, and the Natural Resource Curse: Reconciling a Conundrum (June 5, 2008)*.
- Corchón, L. C. (2008). Forms of governance and the size of rent-seeking. *Social Choice and Welfare*, 30(2), 197-210.
- Coyne, C. J., Michaluk, C., & Reese, R. (2016). Unproductive entrepreneurship in US military contracting. *Journal of Entrepreneurship and Public Policy*, 5(2), 221-239.
- Davis, G. A., & Tilton, J. E. (2005, August). The resource curse. In *Natural resources forum* (Vol. 29, No. 3, pp. 233-242). Oxford, UK: Blackwell Publishing, Ltd.
- Dzhumashev, R. (2014). Corruption and growth: The role of governance, public spending, and economic development. *Economic Modelling*, 37, 202-215.
- Eloranta, J. (2009). Rent seeking and collusion in the military allocation decisions of Finland, Sweden, and Great Britain, 1920–38 1. *The Economic History Review*, 62(1), 23-44.
- Faccio, M. (2002). Politically-connected firms: Can they squeeze the State?. Available at SSRN 305099.
- Furubotn, E. G., & Pejovich, S. (1972). Property rights and economic theory: A survey of recent literature. *Journal of Economic literature*, 10(4), 1137-1162.
- Gwartney, J. D., & Wagner, R. E. (1988). *The public choice revolution*. Intercollegiate Studies Institute.

- Hadri, K., & Rao, Y. (2008). Panel stationarity test with structural breaks. *Oxford Bulletin of Economics and statistics*, 70(2), 245-269.
- Hall, R. E., & Jones, C. I. (1999). Why do some countries produce so much more output per worker than others?. *The quarterly journal of economics*, 114(1), 83-116.
- Hoechle, D. (2007). Robust standard errors for panel regressions with cross-sectional dependence. *The Stata Journal*, 7(3), 281-312.
- Hosseini, M., Ahmadi Shadmehri M., T. & Gorjipour, M., J. (2021). Investigating the Effect of Democracy on the Relationship between Economic Growth and Income Inequality in Iran. *Quarterly Journal of Quantitative Economics*, 18(1), 1-16. Doi: [10.22055/jqe.2020.29003.2058](https://doi.org/10.22055/jqe.2020.29003.2058) (In Persian).
- Hosseini Yazdi, S., Emadzadeh, M., & Daei Karimzadeh, S. (2022). Globalization, Human Capital Accumulation and Economic Growth in selected Developed and Developing Countries. *Quarterly Journal of Quantitative Economics*, 18(4), 110- 150. Doi: [10.22055/jqe.2020.32690.2222](https://doi.org/10.22055/jqe.2020.32690.2222) (In Persian).
- Infante, D., & Smirnova, J. (2009). Entrepreneurship, rent-seeking spillovers and decreasing returns: A microeconomic approach. *Journal of Acta Oeconomica*, 59(1), 79-89.
- Infante, D., & Smirnova, J. (2009). Rent-seeking under a weak institutional environment. *Economics Letters*, 104(3), 118-121.
- Kanatas, G., & Stefanadis, C. (2016). Rent-Seeking, Property Rights, and the Sentiment of Guilt. Available at SSRN 2739853.
- Katz, E., & Rosenberg, J. (1989). Rent-seeking for budgetary allocation: Preliminary results for 20 countries. *Public Choice*, 60(2), 133-144.
- Katz, E., & Tokatlidu, J. (1996). Group competition for rents. *European Journal of Political Economy*, 12(4), 599-607.
- Kazemi, M. (2004). Rent with a look at this problem in Iran. *Quarterly Journal of New Economy*, 103, p. 53-65.
- Khasawneh, S. (2011). Human Capital planning in higher education institutions: A strategic human resource development initiative in Jordan. *International Journal of Educational Management*, 25(6), 534-544.

- Khezri, M. (2003). Rent-seeking and economic development. *Quarterly Journal of Economic Research and Policy*, 28, p. 93- 11 :Available at <https://sid.ir/paper/420310/fa>. (In Persian)
- Khezri, M. (2005). *Rent-seeking economy*. Publications of the Management and Planning Organization of the country, first edition. (In Persian).
- Kim, S., Yoo, & Y. H. (2007) Policies to Reduce Rent Seeking in Controlled Markets; *International Economic Journal*, 21(1): 27–47
- Kimenyi, M. S., & Mbaku, J. M. (1993). Rent-seeking and institutional stability in developing countries. *Public Choice*, 77(2), 385-405.
- Krueger, A. O. (1974). The political economy of the rent-seeking society. *The American economic review*, 64(3), 291-303.
- Kuru, A. (2002). The rentier state model and Central Asian studies: The Turkmen case. Alternatives: *Turkish Journal of International Relations*, 1(1), 51-71.
- Leblang, David A. (1996). “Property Rights, Democracy and Economic Growth”. *Political Research Quarterly* 49 (1): 5-26.
- Libecap, G. D. (2005). State regulation of open-access, common-pool resources. In *Handbook of new institutional economics* (pp. 545-572). Springer, Berlin, Heidelberg.
- Lima, M. S. M., & Delen, D. (2020). Predicting and explaining corruption across countries: A machine learning approach. *Government Information Quarterly*, 37(1), 101407.
- Lochner, L. (2004). Education, work, and crime: A human capital approach. *International Economic Review*, 45(3), 811-843.
- Lochner, L. (2011). Non-production benefits of education: Crime, health, and good citizenship (No. w16722). *National Bureau of Economic Research*.
- Lu, D. (1994). The entrepreneurs who do both: Production and rent-seeking. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 23(1), 93-98.
- Mance, D., & Pečarić, M. (2016, September). Relationship between Property Rights Enforcement and Corruption—Panel Analysis of EU Countries. In *Economic and Social Development (Book of Proceedings), 16th International Scientific Conference on Economic and Social Development—“Legal Challenges of Modern World* (pp. 771-778).
- Mazumdar, K. (2005). Socio-economic factors determining adult

- literacy in developing countries. *International Journal of Social Economics*, 32(1/2), 98-120.
- Mbaku, J. M. (1991a). Military expenditures and bureaucratic competition for rents. *Public Choice*, 71(1-2), 19-31.
- Mbaku, J. M. (1991b). Property rights and rent seeking in South Africa. *Cato J.*, 11, 135.
- Mbaku, J. M. (1995). Democracy in Africa: Rent Seeking as a Constraint on Policy Reform. *Australian Journal of Politics & History*, 41(2), 205-218.
- Mbaku, J. M. (Ed.). (1998). *Corruption and the crisis of institutional reforms in Africa* (Vol. 47). Edwin Mellen Press.
- McGuire, M. C., & Olson, M. (1996). The economics of autocracy and majority rule: the invisible hand and the use of force. *Journal of Economic Literature*, 34(1), 72-96.
- Mehlum, H., Moene, K., & Torvik, R. (2006). Cursed by resources or institutions?. *World Economy*, 29(8), 1117-1131.
- Meissner, H. (2010). The resource curse and rentier states in the Caspian region: A need for context analysis.
- Miettinen, T., & Poutvaara, P. (2015). Parties as efficiency-improving gatekeepers in rent-seeking societies. *European Journal of Political Economy*, 38, 87-101.
- Mitsopoulos, M., & Pelagidis, T. (2007). Rent-Seeking and Ex Post Acceptance of Reforms in Higher Education. *Journal of Economic Policy Reform*, 10(3), 177-192.
- Mohtadi, H., & Roe, T. L. (2003). Democracy, rent seeking, public spending and growth. *Journal of Public Economics*, 87(3-4), 445-466.
- Morck, R., Sepanski, J., & Yeung, B. (2001). Habitual and occasional lobbyists in the US steel industry: An EM algorithm pooling approach. *Economic Inquiry*, 39(3), 365-378.
- Morck, R., & Yeung, B. (2004). Family control and the rent-seeking society. *Entrepreneurship theory and practice*, 28(4), 391-409.
- Mudambi, R., Navarra, P., & Paul, C. (2002). Institutions and market reform in emerging economies: A rent seeking perspective. *Public Choice*, 112(1), 185-202.

- Murphy, K. M., Shleifer, A., & Vishny, R. W. (1990). The allocation of talent: Implications for growth. *The quarterly journal of economics*, 106(2), 503-530.
- Murphy, K. M., Shleifer, A., & Vishny, R. W. (1993). Why is rent-seeking so costly to growth?. *The American Economic Review*, 83(2), 409-414.
- Ngo, T. W. (2008). Rent-seeking and economic governance in the structural nexus of corruption in China. *Crime, Law and Social Change*, 49(1), 27-44.
- North, D. C., & Weingast, B. R. (1989). Constitutions and commitment: the evolution of institutions governing public choice in seventeenth-century England. *The journal of economic history*, 49(4), 803-832.
- Olson, M. Jr. 1971. *The logic of Collective Action: Public Goods and the Theory of Group*. New York: Schocken Book.
- Park, H., Philippopoulos, A., & Vassilatos, V. (2005). Choosing the size of the public sector under rent seeking from state coffers. *European Journal of Political Economy*, 21(4), 830-850.
- Peev, E., & Mueller, D. C. (2012). Democracy, economic freedom and growth in transition economies. *Kyklos*, 65(3), 371-407.
- Pejovich, S. (1990). *The economics of property rights: Towards a theory of comparative systems* (Vol. 22). Springer Science & Business Media.
- Pejovich, S. (1991). Book Review: Marxism and Workers' Self-Management: The Essential Tension. *Cato Journal*, 11(2), 327-329.
- Polterovich, V. (2001). Rent seeking, tax policy, and economic growth. *Tax Policy, and Economic Growth*.
- Posner, R. A. (1974). The social costs of monopoly and regulation. *Journal of political Economy*, 83(4), 807-827.
- Rabiee, M. (2009). The Effect of Innovation and Human Capital on Iran's Economic Growth. *Quarterly Journal of Knowledge and Development*, Year 16, Issue 26, Spring 2009. Available at: <https://www.sid.ir/paper/75738/fa> (In Persian).
- Renger, J., & Wolff, B. (2000). *Rent seeking in irrigated agriculture: Institutional problem areas in operation and maintenance*. Universum Verlag-Anst..
- Ross, M. L. (2001). Does oil hinder democracy?. *World politics*, 53(3), 325-361.

- Rubin, P. H. (2008). Legal systems as frameworks for market exchanges. In *Handbook of new institutional economics* (pp. 205-228). Springer, Berlin, Heidelberg.
- Samadi, A. H. (2010). Property Rights in Economic Thoughts With Emphasias on Institutional School. *Law Quarterly Journal*, 3, 229-246. :Available at https://jlq.ut.ac.ir/article_29516. (in Persian).
- Sassi, S., & Gasmi, A. (2017). The Dynamic Relationship Between Corruption—Inflation: Evidence from Panel Vector Autoregression. *The Japanese Economic Review*, 68(4), 458-469.
- Sepehrdoust, H., & Berjisian, A. (2016). Impact of Compound Democracy Variables on Corruption Control; with Special Reference to Property Rights. *Journal of Monetary and Banking Research*, 9(29), 457-485. Available at : <https://jmbr.mbri.ac.ir/article-1-471-en.html> (in Persian).
- Shirley, M. M. (2005). Institutions and development. In *Handbook of new institutional economics* (pp. 611-638). Springer, Boston, MA.
- Sonin, K. (2003). Why the rich may favor poor protection of property rights. *Journal of comparative Economics*, 31(4), 715-731.
- Tornell, A., & Lane, P. R. (1999). The voracity effect. *American economic review*, 89(1), 22-46.
- Tullock, G. (1967). The welfare costs of tariffs, monopolies, and theft. *Western Economic Journal*, 5(3), 224- 232
- Weede, E. (1984). Democracy, creeping socialism, and ideological socialism in rent-seeking societies. *Public Choice*, 44(2), 349-366.
- Weede, E. (1986). Rent seeking, military participation, and economic performance in LDCs. *Journal of Conflict Resolution*, 30(2), 291-314.
- Weede, E. (1990). Democracy, party government and rent-seeking as determinants of distributional inequality in industrial societies. *European Journal of Political Research*, 18(5), 515-533.
- Wintrobe, R., Breton, A., Galeotti, G., & Salmon, P. (1997). *Understanding democracy: economic and political perspectives*. Cambridge University Press.

-
- Woods, D. (2003). The tragedy of the cocoa pod: rent-seeking, land and ethnic conflict in Ivory Coast. *The Journal of Modern African Studies*, 41(4), 641-655.
- Yazdani, F. (2003). Generating Rent Gravity of Municipal Revenue System. *Quarterly Journal of Urban Mangement Studies*, 13, pp. 1-17. Available at: <https://www.sid.ir/paper/470839/fa>. (In Persian).
- Yeldan, A. E., & Roe, T. L. (1991). Political economy of rent-seeking under alternative trade regimes. *Review of World Economics*, 127(3), 563-583.
- Ata, A. Y., & Arvas, M. A. (2011). Determinants of economic corruption: a cross-country data analysis. *International Journal of Business and Social Science*, 2(13), 161-169.
- Ylmaz Ata, A., & Arvas, M. A. (2011). Determinants of economic corruption: a cross-country data analysis. *International Journal of Business and Social Science*, 2(13), 161-169.